

Självständigt arbete (15 hp)

Författare		Program/Kurs	
Michael Causil		OP SA 16–19	
Handledare			
Martin Neuding Skoog		Antal ord: 11 928	
Beteckning		Kurskod	
		1OP415	
<p>Svensk organisatorisk interoperabilitet <i>och hur den förändrats under en period av ökade tekniska komplikationer inom NATO</i></p>			
ABSTRACT:			
<p>NATO is keen to improve technical interoperability between participating nations. However, according to certain scholars, technical interoperability has been overestimated within the field and other important factors related to organisational interoperability are neglected. The aim of this study is to examine the transformation of Sweden's organisational interoperability within NATO the last decades. This will demonstrate how Sweden's organisational interoperability has changed through a period of increased technical complications within military alliances. This dual case study compares Sweden's contribution in Kosovo and Afghanistan by applying the <i>organisational interoperability agility model</i> (OIAM). The Swedish Armed Forces have augmented their preparations prior to collaborations which improve their skill to adapt to certain nations. They have also improved their ability to adapt to other leadership styles and structures. However, issues associated with system compatibility have increased and seem to affect military leadership coordination. Sweden's ability to adapt to other nations cultural differences are restricted between both cases. Technical differences seem to affect military leadership more than combat units whereas cultural differences have a greater impact on soldiers compared with officers.</p>			
Nyckelord:			
Organisatorisk interoperabilitet, NATO, Sverige, Kosovo, Afghanistan,			

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	3
1.1. PROBLEMFÖRMULERING.....	3
1.2. FORSKNINGSOVERSIKT	5
1.3. SYFTE & FRÅGESTÄLLNING.....	9
1.4. CENTRALA BEGREPP	10
1.5. DISPOSITION.....	11
2. TEORI.....	12
2.1. MOTIV TILL VALD TEORI	12
2.2. ORGANISATIONAL INTEROPERABILITY AGILITY MODEL.....	13
2.3. TEORIDISKUSSION	18
3. METOD.....	19
3.1. FORSKNINGSDSIGN	19
3.2. TILLVÄGAGÅNGSSÄTT.....	19
3.3. VAL AV FALL & AVGRÄNSNINGAR.....	21
3.4. MATERIAL OCH MATERIALDISKUSSION	22
3.5. OPERATIONALISERING.....	26
4. ANALYS.....	28
4.1. KOSOVO	28
4.2. AFGHANISTAN.....	31
4.3. JÄMFÖRELSE MELLAN FALLEN.....	35
5. AVSLUTNING	38
5.1. SVAR AV FRÅGESTÄLLNING & SLUTSATSER.....	38
5.2. DISKUSSION.....	39
5.3. VIDARE FORSKNING	40
6. LITTERATUR OCH REFERENSFÖRTECKNING.....	42
6.1. KÄLLOR.....	42
6.2. LITTERATUR.....	42

1. Inledning

1.1. Problemformulering

Interoperabilitet är inom krigsvetenskapen ofta förknippat med militära allianser eftersom interoperabilitet behandlar förmågan att uppnå ett effektivt samarbete mellan system och människor.¹ Forskning om militära alliansers interoperabilitet syftar således i stor utsträckning till att utreda hur allianser arbetar tillsammans och hur aktörernas samarbete inom alliansen kan effektiviseras.

De senaste tjugo åren har det skett en omfattande samhällsteknisk förändring genom närvaron på internet och användningen av datorsystem inom såväl organisationer som i hemmet. Beroendet av dessa system har succesivt ökat och revolutionerat hur människor kommunicerar och hanterar information. Även militära aktörer använder tekniska system för kommunikation och informationshantering, vilket utnyttjats i cyberattacker.² Detta har i sin tur enligt Melissa E. Hathaway påverkat de militära alliansernas interoperabilitet.

Hathaway hävdar att den tekniska utvecklingen har gjort nationer sårbara för angrepp av en motiverad aktör med cyberkrigföringsförmåga. Det försvårar interoperabiliteten med andra nationer eftersom nationerna är sammankopplade med tekniska system. Hathaway anser därför att nationer inom en allians måste skapa gemensamma digitala strategier i syfte att försvara nationernas statliga och privata intressen. Om nationerna inte arbetar för en sådan utveckling kommer detta enligt Hathaway negativt påverka alliansen i sin helhet.³

I den svenska digitaliseringskommissionens utredning från 2016 uppmärksammas även den tekniska utvecklingens koppling till interoperabilitet. Utredningen påtalar ett behov av samordning och gemensam standardisering för att data ska kunna flöda effektivt mellan olika system och tjänster. Utredningen påpekar att ”alltmer komplexa ekosystem av tekniska lösningar skadar både arbetsmiljö och effektivitet när systemen fungerar dåligt tillsammans”.⁴

The North Atlantic Treaty Organisation (NATO) har sedan 2010 påbörjat ett arbete mot att förbättra den tekniska interoperabiliteten inom alliansen.⁵ Sverige och Försvarsmakten har visat

¹ Andersson et al., *Interoperabilitet*, 2009, s.5

² Geers, *Cyberspace and the Changing Nature of Warfare*, 2008, s.5–12

³ Hathaway, *Toward a Closer Digital Alliance*, 2016, s.57–58

⁴ SOU 2016:89, *För digitaliseringen i tiden*, 2016, s.83

⁵ Hathaway, 2016, s.58

ett särskilt intresse för detta. Detta har lett till flera anpassningar av NATO:s standardiseringar. Exempelvis tekniska system, doktriner samt ledningssystem för att möjliggöra ett effektivare samarbete.⁶

Vissa forskare ifrågasätter dock fokuseringen på teknisk interoperabilitet. K. Stewart, H. Clarke, P. Goillau, N. Verrall och M. Widdowson hävdar att den stora förekomsten av teknik inom forskning om interoperabilitet har lett till en negligering av andra viktiga faktorer.⁷

Inom den vetenskapliga diskursen om interoperabilitet beskrivs denna ojämna fördelning i och med att begreppen delas in i teknisk och **icke**-teknisk interoperabilitet.⁸ Den icke-tekniska aspekten av interoperabilitet berör den mänskliga korrelationen mellan organisationer. Exempelvis organisationsstruktur, ledningsfilosofi och kultur. Den tekniska aspekten belyser däremot enbart förmågan att samarbeta och överföra information via lednings- och informationssystem.⁹ Trots att den icke-tekniska aspekten täcker fler faktorer och områden än den tekniska, är forskningens fokus på den sistnämnda. I denna studie kommer den icke-tekniska aspekten vara i fokus. Då detta prioriteras används istället *organisatorisk interoperabilitet* som samlingsbegrepp vilket även förekommer i teoribildningen av sådan interoperabilitet.¹⁰

Det råder enligt tidigare diskussion en uppfattning om att teknisk interoperabilitet har försvårats de senaste decennierna inom militära allianser. Det finns däremot ingen tydlig uppfattning om hur detta påverkat alliansernas organisatoriska interoperabilitet. Det påpekas även att teknisk och organisatorisk interoperabilitet i vissa avseenden är svåra att särskilja eftersom de överlappar varandra.¹¹ Det finns därför en möjlighet att detta även påverkat organisatorisk interoperabilitet. Det behövs därför ytterligare studier för att utreda hur organisatorisk interoperabilitet har utvecklats under denna period. I denna studie kommer sådan forskning genomföras genom att undersöka hur organisatorisk interoperabilitet har förändrats inom NATO de senaste decennierna.

⁶ Andersson et al., 2009, s.13

⁷ Stewart et al., *Non - technical Interoperability in Multinational Forces*, 2004, s.4

⁸ Andersson et al., 2009, s.6

⁹ Roosberg, *Multinationell ledning och icke-teknisk interoperabilitet*, 2015, s.109

¹⁰ Clark, Jones, *Organisational Interoperability Maturity Model for C2*, 1999, s.1

¹¹ Ford, Colombi, Graham, Jacques, *A Survey on Interoperability Measurement*, 2007, s.6

Studien kommer att utgå från Sveriges samarbete med NATO eftersom det är troligt att Sverige genomgått många anpassningar till skillnad från andra medlemsnationer på grund av det svenska säkerhetspolitiska intresset till NATO.¹² Anpassningarna innebär att Sveriges interoperabilitet med NATO sannolikt har förändrats vilket kan tydliggöra hur den organisatoriska interoperabiliteten har påverkats. Sverige har dessutom i tidigare mätningar ansetts vara ett framtida framgångsrikt informations-teknologiskt land på grund av den ökade teknikanvändningen.¹³ Av dessa anledningar är Sveriges relation till NATO en intressant utgångspunkt. Denna studie skall öka förståelsen för förändringen av organisatorisk interoperabilitet genom att fastställa om Sveriges organisatoriska interoperabilitet med NATO har förbättrats, försämrats eller förblivit oförändrad.

1.2. Forskningsöversikt

Denna del presenterar ett urval av det aktuella forskningsläget om interoperabilitet inom NATO. Urvalet av studierna är särskilt kopplade till NATO då detta bidrar till förståelsen av interoperabilitet inom uppsatsens kontext.

Sterling D. Sessions och Carl R. Jones genomför en fallstudie om interoperabilitet inom operationen *Desert Storm*. Operationen demonstrerar enligt författarna flera olika problemområden inom interoperabilitet och därför utgör *Desert Storm* ett intressant fall. Exempel på sådana problem är bristen på samförstånd gällande informationshantering, hantering av tekniska informationssystem samt inkompatibla tekniska system. Studien syftar således till att fördjupa sig i kunskapen om fallet för att tydligare kunna identifiera faktorer vilka är viktiga för att upprätthålla organisatorisk effektivitet.¹⁴

Sessions och Jones konstaterar att *Desert Storm* till skillnad från tidigare konflikter innehöll högteknologiska system i utförandet av krigföringen. Detta innebar många komplikationer vilka tidigt uppmärksammades och ökade behovet av interoperabilitet.¹⁵ Det skapade även en övertygelse hos vissa av de deltagande officerarna att självständiga tekniska system inte är en del av framtiden.¹⁶ Personalens kompetens varierade gällande hanteringen av dessa system

¹² Försvarsmaktens perspektivstudie, 2018, s.33

¹³ Findahl, *Svenskarna och Internet 2010*, 2014, s.19

¹⁴ Sessions, Jones, *Interoperability: A Desert Storm Case Study*, 1993, s.1

¹⁵ Ibid, s.4

¹⁶ Ibid, s.9

vilket begränsade verksamheten.¹⁷ Friktioner mellan flygvapnet och marinen visade sig även vara ett huvudbry under operationen. Framförallt kopplat till kommunikationen dem emellan.¹⁸ Sessions och Jones fallstudie påvisar att många tekniska komplikationer uppmärksammades denna tidsperiod i början av 90-talet. Det illustrerar att tekniska komplikationer förekom redan tidigt under den tekniska utvecklingen.

Florian Ciocan presenterar en modell om hur NATO borde implementera fastställda krav på medlemsnationerna. Ciocan identifierar behovet av en centralt styrd planeringsprocess för att långsiktigt kunna åtgärda kompatibilitetsproblemen inom NATO. Detta för att åtgärda aktuella problem men även modernisera nationernas integration med NATO¹⁹ Ciocan gör därför en fördjupning av det aktuella läget gällande NATO:s interoperabilitet samt en kontinuerlig diskussion om vad redan fattade beslut i framtiden kommer innebära.

Ciocan hävdar att ökad interoperabilitet kräver kontinuerligt och koordinerat arbete utifrån de riktlinjer NATO fastställt i deras defensiva planeringsprocess (NDPP). Ansvaret på att detta vidmakthålls ligger på alla inblandade och därför krävs en genomtänkt systematisk process där det tydligt framgår vad som förväntas av alla inblandade.²⁰ Denna systematiska process försöker Ciocan presentera.

Inledningsvis menar Ciocan att det blir nödvändigt att etablera en politisk inriktning som vägleder vad alliansen förväntas kunna göra. Därefter kan kraven på medlemsnationerna fastställas. Utifrån fastställda krav kan senare lämpliga lösningar av kompatibilitetsproblemen utvecklas. I nästa steg kan dessa lösningar prövas av medlemsnationerna. Slutligen behövs en utvärdering för att värdera om lösningarna ökat interoperabiliteten.²¹ Ciocan illustrerar således vad det innebär att förbättra interoperabilitet och att NATO saknar procedurer för att hantera sådana problem.

Efrat Elron, Boas Shamir och Eyal Ben-Aris undersöker hur det kommer sig att multinationella koalitioner koordination och samarbete kan vara framgångsrikt trots nationernas betydande

¹⁷ Sessions, Jones, 1993, s.10

¹⁸ Ibid, s.19–21

¹⁹ Ciocan, *Perspectives on Interoperability Integration Within NATO Defense Planning Process* 2011, s.53

²⁰ Ibid, s.65

²¹ Ibid, s.64

kulturella skillnader.²² Undersökningen utgår från etablerade organisationsteorier och fördjupar sig i kunskapen om multinationella koalitioners problemområden och gemensamma faktorer. Deras iakttagelser används därefter i en analys av materialet utifrån två perspektiv vilka författarna hävdar kan bringa klarhet i fenomenet. Det första perspektivet är en analys utifrån nationernas situationella samband (conditions) och det andra utifrån nationernas strukturer och processer (mechanisms).

Författarna kommer fram till att de olika nationernas militära samband är mer betydande än vad de tidigare förstått. Detta är kopplat till de militära styrkornas gemensamma värderingar, liknande erfarenheter kopplat till acceptans av bristande information, främmande miljö samt operationens temporära natur.²³ Organisatoriska informella och formella strukturer tros förenkla koordineringen och samarbetet emellan nationerna vilket förhindrar onödiga missförstånd.²⁴ Författarnas tidigare uppfattningar om att mångfald och oliktankande i stor utsträckning leder till komplikationer, ifrågasätts i och med deras resultat.²⁵ Resultatet påvisar att även om nationerna inom en koalition har flera kulturella skillnader och samarbetssvårigheter så har de militära likheterna även en positiv effekt på samarbetet. Militära nationer har därmed inte enbart kulturella skillnader utan även kulturella likheter vilka bidrar till ökad interoperabilitet.

Nathan White uppmärksammar fyra viktiga lärdomar från koalitionskrigföringen i Irak- och Afghanistan. Lärdomarna avser framförallt den strukturella uppbyggnaden och genomförandet av operationerna vilka är del av den organisatoriska interoperabiliteten.²⁶ White argumenterar utifrån dessa insatser och förklarar varför dessa lärdomar kommer vara framgångsrika i nästa koalition.

Den första lärdomen är att utveckla tydliga och specifika mål för insatsen.²⁷ Den andra lärdomen, skapa en arbetsstrategi för att uppnå uppsatta mål.²⁸ Den tredje, att utnämna ett

²² Elron, Shamir, Ben-Ari, *Why Don't They Fight Each other? Cultural Diversity and Operational Unity in Multinational Forces*, 1999, s.90

²³ Ibid, s.90

²⁴ Ibid, s.90–91

²⁵ Ibid, s.91

²⁶ White, *Learning from Iraq and Afghanistan: Four Lessons for Building More Effective Coalitions*, 2016, s.198

²⁷ Ibid, s.199

²⁸ Ibid, s.204

tydligt ledarskap.²⁹ Det fjärde, att förstå sig på sina allierades styrkor och svagheter.³⁰ White har med sin analys lyckats identifiera problem vilka hade kunnat undvikas med hjälp av dessa lärdomar i både Irak och Afghanistan. Därmed är Whites slutsats att många av dessa problem undviks om lärdomarna appliceras i kommande koalitionsarbeten.³¹

Utformningen av analysen hade dock varit något trovärdigare om underlaget använts som grund till utformningen av lärdomarna snarare än att utgöra ett argumentationsunderlag. Det kan framstå som att dessa lärdomar är författarens bestämda uppfattning och att författaren söker underlag som bekräftar uppfattningen. Trots detta är lärdomarna intressanta i kunskapen om interoperabilitet eftersom det är återkommande problem i mer än ett fall.³² Eftersom det förekommer ett fokus på den tekniska aspekten av interoperabilitet finns det således en risk att dessa lärdomar inte omhändertas.

Melissa E. Hathaway undersöker hur väl EU och Nato-länder korresponderar i den digitala utvecklingen i relation till den europeiska digitala agendan och NATO:s strategiska riktlinjer gällande cyber-säkerhet.³³ Hathaway problematiserar flera områden där nationerna avviker från varandra. Dessa problemområden används sedan i en argumentation där särskilda åtgärder presenteras och som anses vara nödvändiga för att förhindra dessa potentiella hot.

Hathaway kommer fram till att det finns många exempel där länderna inte alls går i linje med den inriktning EU och NATO föreslagit. Hathaway menar att det kommer göra det ännu svårare att hantera kommunikation och utbyten mellan nationerna i framtiden.³⁴ Ytterligare menar hon att EU:s och NATO:s digitala inriktningar är ett steg i rätt riktning men att åtgärderna enbart löser problemen kortsiktigt och saknar andra nödvändiga delar.³⁵ Hon hävdar att det krävs ett tydligare ramverk innehållandes kravställningar, interoperabilitets-undersökningar och effektivitetsprövningar.³⁶

Enligt Hathaway blir det därför nödvändigt för de individuella nationerna att ta hänsyn till andra nationer i deras tekniska och digitala utvecklingar. Detta kan innebära att gemensamt göra IT-

²⁹ White, 2016, s.212

³⁰ Ibid, s.216

³¹ Ibid, s.220

³² Ibid

³³ Hathaway, 2016, s.58

³⁴ Ibid, s.60

³⁵ Ibid, s.66

³⁶ Ibid, s.65

systems upphandlingar eller överenskommelser om standardiseringar för att möjliga framtida begränsningar ska kunna undvikas. Risken är annars att interoperabiliteten påverkas då medlemmar av samma organisation använder olika system.³⁷ Hathaways problematisering av den tekniska utvecklingens påverkan på interoperabilitet är ett intressant fenomen som direkt kan påverka militära alliansers gemensamma färdighet i krig. Det vore därför intressant att undersöka vilka effekter den tekniska utvecklingen haft på interoperabilitet inom militära allianser.

Dessa forskningsstudier har framförallt försökt identifiera hur interoperabilitet förhåller sig inom NATO och identifiera vilka åtgärder som blir viktiga för framtida samarbeten. Dock saknar forskningsläget en uppfattning om hur nationernas interoperabilitet förändrats vilket kan visa om nationerna upplever likartade problem över tid. Om problemen fortfarande är detsamma kan det indikera att problemen kvarstår utan planerade åtgärder.

1.3. Syfte & Frågeställning

Studien syftar till att utreda den svenska organisatoriska interoperabiliteten med NATO och undersöka hur den förändrats de senaste decennierna. Undersökningen skall öka förståelsen för hur väl de organisatoriska faktorerna av interoperabilitet har omhändertagits i Sveriges samarbete med NATO. Studien bidrar också till förståelse för hur Sveriges organisatoriska interoperabilitet förändrats under en period av ökade tekniska komplikationer. Det är förändringsaspekten som står i centrum för studien. Kunskapen kan även utifrån ett svenskt perspektiv användas för att avgöra om Försvarsmaktens nuvarande satsningar om förbättrad interoperabilitet med NATO är korrekta eller om andra viktiga faktorer har förbisetts. Detta kommer undersökas genom att besvara följande frågeställning:

Hur har Sveriges försvarsmakts organisatoriska interoperabilitet med NATO förändrats de senaste decennierna?

I denna studie omfattas de senaste decennierna genom att jämföra Sveriges samarbete med NATO i Kosovo (1999–2006) och Afghanistan (2006–2014).

³⁷ Hathaway, 2016, s.65

1.4. Centrala begrepp

Studien utgår från NATO:s definition av interoperabilitet och samma definition fastställs inom den valda teorin. Indelningen mellan teknisk och organisatorisk interoperabilitet definieras även inom teorin. Dessa definitioner är därför passande då studien avser förstå interoperabilitet utifrån den valda teorin. Definitionerna återfinns i en tidigare version av teorin. Studiens teori är dock uppbyggd utifrån den tidigare teorin och därför anses definitionerna vara applicerbara i denna studie.³⁸

Definitioner

Interoperabilitet:

"the ability of systems, units or forces to provide services to, and accept services from, other systems, units or forces and to use the services so exchanged to enable them to operate effectively together without altering or degrading the information exchanged."³⁹

Teknisk interoperabilitet:

"The ability of one entity to service another."⁴⁰

Organisatorisk interoperabilitet: (Original definition)

"The need of one group to interact in some way with another group."⁴¹

Teorins definition av organisatorisk interoperabilitet är dock svag eftersom den uttrycker behovet (the need) och inte förmågan att integrera med en annan grupp. Inom teorin resonerar teoretikerna kring gruppens förmåga att integrera med andra grupper när teorin diskuteras.⁴² Att mäta grupperns behov kontra förmåga har dock en helt annan innebörd. I denna studie används således följande definition av organisatorisk interoperabilitet:

Organisatorisk interoperabilitet: (Modifierad definition)

“The ability of one group to interact in some way with another group.”

³⁸ Clark, Jones, 1999, s.2

³⁹ Ibid, s.4

⁴⁰ Ibid

⁴¹ Ibid

⁴² Richter, Fewell, Kingston, *An Organisational Interoperability Agility Model*, 2005, s.8

1.5. Disposition

Följande kapitel kommer inledningsvis presentera den valda teorin för att skapa en förståelse för hur studien ska tolka organisatorisk interoperabilitet. Därefter presenteras metoden. Valet av fall och undersökningens avgränsningar sammanfogas i denna del då huvuddelen av avgränsningarna är relaterade till fallen. Detta efterföljs av det valda materialet med tillhörande materialdiskussion samt operationaliseringen där teorins användning i analysarbetet presenteras. Vidare ska empirin appliceras i analysen vilken är uppdelad i tre delar. De första två delarna ska analysera de olika fallen och den tredje är en jämförande sammanslagning av de tidigare delarnas resultat. Detta fortsätter i en avslutande del som sammanfattar resultatet med slutsatser kopplat till studiens frågeställning. Därefter en diskussion om vad studien kommit fram till samt avslutningsvis författarens förslag till vidare forskning inom området.

2. Teori

Studien kommer förhålla sig till *Organizational Interoperability Agility Model* (OIAM) skapad av Warren Richter, Suzanne Fewell och Gina Kingston. Teorin är en värderingsmodell av homogena organisationers organisatoriska interoperabilitet. Teorin utgör ett ramverk för mätning av organisatorisk interoperabilitet och styr hur uppsatsens empiri skall tolkas och värderas. Nedan följer en motivering till varför teorin är utvald, en redogörelse av teorin samt en teoridiskussion.

2.1. Motiv till vald teori

Mätning av interoperabilitet är ett relativt utforskat område med ett flertal teorier som mäter interoperabilitet mellan organisationer. Thomas C. Ford, John M. Colombi, Scott R. Graham och David R. Jacques har framställt en översiktundersökning av de mest etablerade värderingsteorierna.⁴³ Resultatet av denna undersökning identifierar OIAM som ett lämpligt mätningssverktyg av homogena självbildande nätverk eftersom den mäter militära styrkors operationella förmåga att anpassa sig och interagera med andra militära styrkor inom ett nätverk.⁴⁴ Sveriges försvarsmakt är en organisation som samarbetar med andra nationer inom ett sådant homogent självbildande nätverk, det vill säga NATO. Samtliga deltagande nationer i NATO består enbart av försvarsmakter vilket gör NATO homogent.⁴⁵ Detta hade inte varit fallet om vissa nationer haft andra arbetsuppgifter eller funktioner. NATO som organisation förändras inte strukturellt inför varje samarbete men inför varje operation bidrar olika länder under olika förutsättningar. NATO beter sig således som ett självbildande nätverk. Att teorin värderar organisatorisk interoperabilitet inom förhållanden som passar Sverige och NATO är således anledningen till att OIAM används i denna studie. Teorin är dessutom uppbyggd av tidigare teorier och skapad utifrån militära allianser, vilket ökar sannolikheten för teorins validitet.

⁴³ Ford, Colombi, Graham, Jacques, 2007, s.4

⁴⁴ Ibid, s.18

⁴⁵ Island är även medlem i NATO och har ingen egen försvarsmakt. Nationer som deltagit i NATO:s operationer består däremot av försvarsmakter och därför bedöms NATO vara homogent.

2.2. Organisational Interoperability Agility Model

Organisational Interoperability Agility Model (OIAM) är en produkt av forskarna Richters, Fewell och Kingstons kritik som framförts mot en tidigare interoperabilitets-teori nämligen *Organisational Interoperability Model* (OIM). OIM kritiseras eftersom teorin inte tar hänsyn till alla partners bidrag vilket får till följd att organisationers interoperabilitet kan fastställas utifrån endast en partners prestation. Dessutom anser Richter m.fl. att OIM inte omfattar den temporära aspekten av interoperabilitet, det vill säga förmågan att anpassa sig till oplanerade och oväntade situationer.⁴⁶ Därmed omkonstruerades OIM teorin till att även mäta organisationens anpassbarhet (Agility)⁴⁷.

OIAM avhandlar en enskild organisations potential att integrera med andra organisationer i framtida koalitioner. Inom OIAM förklaras den organisatoriska anpassbarheten vara nödvändig i organisationers utveckling om de ska kunna hantera dynamiska förändringar. Anpassbarhet är ingenting som kan förbättras genom ekonomiska investeringar utan är en uppnådd förmåga.⁴⁸ För att uppnå detta krävs det organisatorisk reflektion, förståelse, strukturella förändringar vid behov och färdiga operationskoncept.⁴⁹ Anpassbarhet kan enligt teoretikerna analyseras genom att undersöka hur framgångsrikt organisationer har hanterat utmaningar och ovisshet i tidigare operationer.⁵⁰

Till skillnad från tidigare teorier är OIAM således en teori som fokuserar på att mäta organisationers förmåga att uppnå organisatorisk interoperabilitet medan andra teorier värderar kompatibilitet. Mätning av organisationers anpassningsförmåga skapar en större helhetsbild än att mäta kompatibilitet vilket riskerar enbart handla om enskilda komponenter.⁵¹

Teorin delas in i tre olika kategorier, vilka enligt teorin anses vara viktiga för att uppnå organisatorisk interoperabilitet med andra organisationer. Dessa faktorer indelas i organisationens *förberedelser*, *styrning/koordination* och *etos*.

⁴⁶ Richter, Fewell, Kingston, 2005, s.3

⁴⁷ Författarens egna översättning till svenska.

⁴⁸ Richter, Fewell, Kingston, 2005, s.4

⁴⁹ Ibid, s.5

⁵⁰ Ibid, s.7

⁵¹ Ibid, s.9–10

- *Förberedelser*

Förberedelser beskriver organisationens förmåga att vara förberedd inför ett samarbete. Denna del mäter därför till vilken nivå som organisationen gjort adekvata förberedelser genom exempelvis införda doktriner, övning och tidigare erfarenhet. Fokus i denna del är att identifiera hur organisationerna anpassat sin verksamhet på förhand för att hantera framtida komplikationer.⁵²

- *Styrning och Koordinering*

Styrning och koordinering mäter hur väl organisationerna koexisterar inom ledningsstrukturen och anpassar sig till olika ledarskapsstilar. Enligt teorin så borde en anpassningsbar organisation kunna använda sig av olika ledarstrukturer, personal och andra organisatoriska skillnader utan att förlora sin förmåga att uppnå resultat.⁵³

- *Etos*

Etos omfattar kulturella faktorer och hur bra dessa möjliggör ett anpassningsbart samarbete. Detta är således kopplat till den mänskliga kompatibiliteten vilket kan baseras på personalens utbildningsnivå och arbetsstyrkans mångfald. En organisation som enbart tränas för att hantera en sorts människor, utgörs av en sorts människor, och utan medel och metoder integrerar med människor utanför organisationen kommer därför vara dålig på att anpassa sin verksamhet. Därmed lägger kategorin Etos fokus på att identifiera hur väl organisationen kan anpassa sig till exempelvis olika kulturella strukturer och språk. Förutom att kunna hantera kulturella skillnader innefattas även personalens förmåga att hantera ovisshet och oväntade situationer. Om organisationens personal besitter en god förmåga att hantera människor utanför sin egen organisation har organisationen därmed en hög värdering inom teorin.⁵⁴

Ovan nämnda faktorer delas därefter in i en värderingsskala från minst anpassningsbar till mest anpassningsbar i fem olika nivåer. Nedan presenteras varje nivå tillsammans med ett exempel utifrån ovan nämnda kategorier.

⁵² Richter, Fewell, Kingston, 2005, s.10-11

⁵³ Ibid, s.11

⁵⁴ Ibid, s.11-12

- *Nivå 0 - Statisk*

Denna nivå kännetecknas av en liten eller obefintlig vilja att vara tillmötesgående i sin anpassning. Organisationen är inte villig att anpassa sig eller kompromissa till andra organisationer.

En statisk organisation beskrivs enligt följande:

Organisationen har inte uppmärksammat framtida behov inom interoperabilitet och har inte heller planerat inför detta. Som mest har det utvecklats en uppsättning av kompatibla doktriner med en annan organisation men några kollektiva arbetserfarenheter av detta finns inte. Utifrån ett ledningsperspektiv är anpassbarheten begränsat till endast ett tillvägagångssätt. Organisationen är inte villig att tillmötesgå någon annan ledarstil eller struktur än sin egen. Organisationen är inte villig att operera med alternativa partners, exempelvis partners utan utvecklade formella doktriner. Samt ovillig att förändra organisatoriska strukturer eller praxis för att tillmötesgå en annan organisation.⁵⁵

- *Nivå 1 - Mottaglig*

Inom denna nivå finns det en vilja att interagera med andra men det existerar inga processer som stödjer detta. Organisationen kan samarbeta med andra om samtliga förhåller sig konsekvent till samma förhållningsregler och inom en begränsad omfattning.

En mottaglig organisation beskrivs enligt följande:

Förberedelser för framtida organisatorisk interoperabilitet genomförs vid behov. Organisationen kan genomföra vissa relevanta aktiviteter (vilka kräver samarbete) med mer än en annan organisation och med vilka en uppsättning av kompatibla doktriner/procedurer har utvecklats. De kollektiva arbetserfarenheterna med andra organisationer är begränsade. Organisationen accepterar mer än ett tillvägagångssätt av ledning och har utvecklat en förmåga att anpassa sin verksamhet till andra ledningar/ledarstilar. Organisationen är villig att operera med ett begränsat antal alternativa partners. Villig att anpassa till mindre ändringar i egna doktriner och procedurer samt skillnader i målsättningar och värderingar⁵⁶

⁵⁵ Richter, Fewell, Kingston, 2005, s.15

⁵⁶ Ibid, s.14

- *Nivå 2 - Tillmötesgående*

Inom denna nivå finns förmågan att vara tillmötesgående för andras skillnader. Det finns således förutom en vilja att samarbeta, en vilja att kompromissa för samarbetets skull. För att uppnå en sådan förmåga kräver det att organisationen har haft tidigare erfarenheter, utvecklat doktriner och tekniker med andra organisationer.

En tillmötesgående organisation beskrivs enligt följande:

Förberedelser för framtida organisatorisk interoperabilitet genomförs frekvent men medvetenheten om framtida interoperabilitets-behov är fortfarande begränsad. Ett flertal kompatibla doktriner/procedurer har utvecklats med åtminstone en organisation. Organisationen har en variation av relevanta kollektiva arbetserfarenheter med andra organisationer inom flera olika områden. Organisationen är villig att anpassa sig till olika ledningsstilar. Förmögen att anpassa sig till ledningsstrukturer inför en operation och kan samarbeta med andra ledningar under pågående operationer. Organisationen är villig att operera med åtminstone en organisation inom de flesta områden. Även villig att dela information men till en begränsad grad av informationsklassificering. Motiverad att utveckla nya förmågor och metoder för att integrera med andra organisationer.⁵⁷

- *Nivå 3 - Öppen*

Denna nivå kännetecknas av att det finns en stor mängd erfarenheter från samarbeten med andra organisationer. Det existerar en stor variation av sådana erfarenheter och organisationen har förmågan att anpassa sitt arbete beroende på vilka de skall samarbeta med.

En öppen organisation beskrivs enligt följande:

Kompatibla doktriner/procedurer har utvecklats med åtminstone en organisation inom de flesta områden. Organisationen har således olika doktriner/procedurer som möjliggör genomföranden av ett flertal aktiviteter. Organisationen är medveten om framtida interoperabilitets-behov. Det finns rutiner för en nyutveckling av doktriner/procedurer med andra organisationer. Det finns en betydande variation av kollektiva arbetserfarenheter med andra organisationer inom de flesta områden. Organisationen har rutiner för integration av annan ledningsförmåga med åtminstone en organisation inom de flesta områden. Organisationen är invand vid att tillämpa olika

⁵⁷ Richter, Fewell, Kingston, 2005, s.14

ledningsstrukturer och ledarstilar. Förmögen att skifta mellan olika ledningsstrukturer under pågående operationer. Villig att operera med de flesta organisationer på organisatorisk nivå och villig att dela information av de flesta informationsklassificeringar. Villig att anpassa sig till förändringar inom doktriner och procedurer. Gjort försök till att utveckla nya förmågor med andra organisationer. Villig att kompromissa trots konflikterande målsättningar och värderingar.⁵⁸

- *Nivå 4 - Dynamisk*

Denna nivå kännetecknas av förmågan att snabbt och enkelt kunna förändra sitt arbetssätt i ett samarbete med olika organisationer. Detta kan vara genom att snabbt kunna förhålla sig till olika sorters doktriner, styrningar och kulturer beroende på situationen. Organisationen är villig att vara tillmötesgående när det kommer till mål och värderingar för gemensamt gagn.⁵⁹

En dynamisk organisation beskrivs enligt följande:

Kompatibla doktriner har utvecklats med åtminstone en organisation inom samtliga områden. Har förmågan att snabbt utveckla detta med de flesta återstående organisationerna. Kan anpassa doktriner under pågående operation. Besitter en bred variation av kollektiva arbetserfarenheter från samarbeten mellan organisationer. Erfarenheterna täcker de flesta organisationerna inom en bred variation av kontexter innefattande olika organisationstyper. Organisationen har en hög medvetenhet om framtida interoperabilitets-behov. Har förmågan att snabbt utveckla dessa behov. Organisationen har rutiner för att samarbeta med andra och har tidigare övat med en organisation inom alla områden. Kan även snabbt utveckla detta med andra organisationer. Har förmågan att hantera olika ledningsstilar inom olika delar av organisationen. Villig att operera med alla organisationer (inkluderat samarbetspartners utan utvecklade doktriner).

Detta inkluderar en villighet att dela nödvändig information av de flesta informationsklassificeringar såvida att en gemensam målsättning existerar. Villig att tillmötesgå organisatoriska skillnader och innehar erfarenheter från att förhandla med olika organisationer. Har ofta anpassat sig till doktrinära förändringar. Villig att tillmötesgå skillnader inom målsättningar, värderingar och tekniker för att uppnå ett gemensamt ändamål.⁶⁰

⁵⁸ Richter, Fewell, Kingston, 2005, s.14

⁵⁹ Ibid, s.12

⁶⁰ Ibid, s.13

2.3. Teoridiskussion

Teorin bedömer inte graden av interoperabilitet utan förmågan att uppnå olika grader av interoperabilitet med andra organisationer. En stor styrka med teorin är att den endast kan utgå från en organisation eftersom det är viktigt att identifiera enskilda länders förbättringspunkter inom en allians. Teorins ensidiga utformning innebär dock att en allians totala interoperabilitet inte kan värderas. För att mäta interoperabilitet av en allians måste teorin förhålla sig till fler än en organisation. Därför kan teorin inte anses vara en ersättare till tidigare teorier utan snarare ett komplement om särskilda organisationer är i fokus. Eftersom denna studie endast utgår från en nation, det vill säga Sverige, styrker detta teorins lämplighet i denna undersökning. Följande kapitel kommer presentera hur undersökningens analys skall genomföras och hur teorin ska användas för att möjliggöra en värdering av Sveriges organisatoriska interoperabilitet.

3. Metod

3.1. Forskningsdesign

Undersökningen är en teorikonsumerande jämförande tvåfallstudie av den svenska organisatoriska interoperabiliteten med NATO mellan fallen Kosovo och Afghanistan. En förändring av organisatorisk interoperabilitet kan endast undersökas om minst två tidpunkter jämförs med varandra. För att genomföra en jämförelse måste respektive tidpunkt undersökas. Fallstudier är således ett naturligt val då en jämförelse utifrån ett specifikt lands förmåga att interoperera kräver en kontextualiserad jämförelse.⁶¹ Fallstudierna ska genomföras för att skapa förståelse för det svenska samarbetet med de andra nationerna i respektive fall. Förståelsen av fallen åstadkoms genom att applicera teori om organisatorisk interoperabilitet (OIAM) vilket belyser samarbetet mellan Sverige och övriga nationer utifrån organisatoriska faktorer.⁶² Jämförelsen av fallstudiernas resultat leder därefter till förståelse för hur den svenska organisatoriska interoperabiliteten har förändrats från fall till fall. Detta är den tänkta strategin för att försäkra sig om att studien håller sig teoriorienterad.⁶³

Teorins applicering i analysen gör det möjligt att systematisera innehållet och detta bidrar till en god struktur. Genom att begränsa studien till ett forskningsområde (den svenska organisatoriska interoperabiliteten) med ett teoretiskt fokus (hur den förändrats de senaste decennierna) har studien även fokuserats. Studien kännetecknas således av en strukturerad och fokuserad hantering vilket är goda egenskaper i en jämförande fallstudie.⁶⁴

3.2. Tillvägagångssätt

Undersökningen kommer utgöras av en kvalitativ textanalys på varje enskilt fall och fallen avgränsas till erfarenhetsrapporter om insatserna. Organisatorisk interoperabilitet är ett komplext forskningsområde vilket kräver en fördjupning av det studerande materialet. Endast då är det möjligt att förstå på vilket sätt organisationernas samarbete fungerat. Därför är en kvalitativ ansats mest lämpad för studien.⁶⁵

⁶¹ George, Bennet, *Case studies and theory development in the social sciences*, 2005, s.19

⁶² Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Towns, Wängnerud, *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad* 2017, s.89

⁶³ George, Bennet, 2005, s.69

⁶⁴ Ibid, s.70

⁶⁵ Johannessen, Tufte, *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*, 2003, s.69

Erfarenhetsrapporterna förmedlar de svenska deltagarnas åsikter och uppfattningar om insatserna. Textanalysen ska därför rekonstruera och begripliggöra dessa åsikter och uppfattningar i rapporterna utifrån teorin.⁶⁶ Genom att tolka innehållet utifrån teoribildningen om organisatorisk interoperabilitet kommer detta leda till förståelse för hur de svenska deltagarna har upplevt Sveriges förmåga att samarbeta med andra nationer.

Inom båda fall kommer jag således söka efter uppfattningar i materialet utifrån teorins kategorier. Det vill säga förberedelser, styrning/koordinering och etos. Utifrån dessa kategorier kommer jag sedan värdera och diskutera hur väl rapporternas uppfattningar överensstämmer med teorins värderingsnivåer. Materialet utplockas endast inom de undersökta perioderna, Kosovo (1999–2006) och Afghanistan (2006–2014). Övriga delar av materialet behandlas inte i analysen. Varje fall avslutas med en generell värdering av den svenska organisatoriska interoperabiliteten. Avslutningsvis ska jag genomföra en jämförande analys på de båda fallens resultat vilket resulterar i en jämförelse av Sveriges organisatoriska interoperabilitet mellan de olika insatserna.

Jämförelsen kräver nivåskattningar för att jämföra eventuella skillnader. Nivåskattningar används för att värdera förekomsten av det som undersöks och detta blir nödvändigt för att kunna bedöma en förändring. Nivåskattningar kan dock vid obetänksamhet leda till godtyckliga graderingar.⁶⁷ Detta kommer undvikas i undersökningen eftersom den valda teorin syftar till att värdera organisatorisk interoperabilitet. Teorin kan därför beskriva vilka indikatorer som behövs för att uppnå en särskild nivå, vilket motverkar överdrivna eller underskattade slutsatser.

⁶⁶ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Towns, Wängnerud, 2017, s.213

⁶⁷ Ibid, s.135

3.3. Val av fall & Avgränsningar

De valda fallen utgörs av Försvarsmaktens insatser i Kosovo (KFOR) och Afghanistan (ISAF). Nedan följer en motivering till varför dessa fall motsvarar det svenska samarbetet med NATO de senaste decennierna. Därefter redogörs på vilket sätt fallen avgränsas i studien.

KFOR är den näst tidigaste svenska operationen med NATO (1999) vilket betyder att insatsen exemplifierar ett tidigt skede av relationen till NATO. Det är positivt för att senare kunna bedöma en förändring. Kosovoinsatsen kan även sägas vara den första insatsen där cyberkrigföring förekom i stor skala.⁶⁸ Utifrån studiens problemformulering anses således tiden för insatsen vara lämplig då detta indikerar en teknisk förändring. Insatsen pågick under en längre tid mellan 1999–2013 vilket skapar många tillfällen för integration mellan nationerna. Sveriges bidrag i ISAF pågick också under en längre tid mellan 2002–2014. Det finns således goda förutsättningar för en rättvis jämförelse av två längre samarbeten. Ett senare fall än Afghanistan hade kunnat påvisa en större skillnad eftersom det inneburit en större förändring. På grund av att senare insatser saknar en lika omfattande erfarenhetshantering, vilket utgör studiens material, anser jag att Afghanistan är ett bättre alternativ för studien.

Eftersom insatserna pågick simultant måste fallens tidsperiod uppdelas och avgränsas. Utan en uppdelning går det inte att bedöma hur samarbetet förändrats under tidsperioden. Försvarsmaktens fokus skiftade från Kosovo till Afghanistan under mitten på 2000 talet.⁶⁹ Sveriges bidrag i KFOR började inledningsvis med en skyttebataljon till att 2006 reduceras till ett skyttekompani underställt chefen för den nya enheten Multinational Task Force (MNTF).⁷⁰ Under ISAF var däremot bidraget litet under 2002 men ökade succesivt till att kulminera mellan 2010–2012.⁷¹ Det svenska bidragets minskning i Kosovo 2006 bedöms i denna studie vara mittpunkten på detta fokusskifte. Därför kommer undersökningen avgränsa tidsperioderna till Kosovo (1999–2006) och Afghanistan (2006–2014).

Studien avgränsas även till endast två fall. Fler än två fall hade kunnat ge en tydligare jämförelse och bekräftat en kontinuerlig utveckling av interoperabiliteten eller om utvecklingen skiftat fram och tillbaka. Varje fall kräver dock ett omfattande arbete för att möjliggöra analysarbetet

⁶⁸ Geers, 2008, s.6

⁶⁹ Tasci, Dahlgren (red), *Nordiskt och baltiskt samarbete*, 2016, s.8

⁷⁰ Roosberg, 2015, s.115

⁷¹ Tasci, Dahlgren (red), 2016, s.8

och därför hade fler än två fall överskridit uppsatsens tänkta omfång. Två fall är emellertid tillräckligt för att undersöka en förändring.

Studiens empiri avgränsas till att endast utgå från offentliga erfarenhetsrapporter. Dessa rapporter innehåller användbar information för att återskapa vad som fungerat och inte fungerat mellan nationerna. Ytterligare material, såsom doktriner under tiden för operationerna, hade kunnat bidra till viss förståelse av den organisatoriska interoperabiliteten men eftersom detta inneburit en separat analys behandlas dessa inte i analysen.

Studien ämnar inte fastställa Sveriges organisatoriska interoperabilitet. Det innebär att denna studie inte kan likställas med en fullkomlig värdering av den svenska organisatoriska interoperabiliteten. Däremot bidrar studien till att förstå och skapa uppfattningar utifrån empirin om hur den har förändrats. Det är därmed uppfattningarna som avses jämföras mellan fallen.

Studien kommer behandla **Sveriges deltagande** tillsammans med NATO vilket specifikt innebär **Sveriges försvarsmakts deltagande** i insatserna. Studien kommer dock vid vissa tillfällen jämföra nationer och av denna anledning underlättas språkbruket av att benämna Sveriges försvarsmakt som enbart Sverige.

3.4. Material och materialdiskussion

Materialet som undersöks i uppsatsen är rapporter om erfarenheter från Kosovo och Afghanistan gjorda av Försvarsmakten och Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI). Nedan följer en redogörelse av respektive verk samt separata diskussioner om materialet utifrån de källkritiska kriterierna *äkthet*, *oberoende*, *samtidighet* och *tendens*.⁷² Delen avslutas sedan med en källkritisk diskussion om de båda verken.

- *Multinationell ledning och icke-teknisk interoperabilitet (Kosovo)*

Henric Roosberg har på uppdrag av FOI producerat en rapport om Kosovo i form av en erfarenhetsanalys. Analysen syftar till att identifiera de svenska chefernas förutsättningar, deras karakteristiska erfarenheter och de erfarenheter som anses viktigast att beakta i förbättrandet av organisatorisk interoperabilitet. Analysen utgår från observationer och beskrivningar. Dessa utgörs av 6 kontingents-rapporteringar, 5 intervjuer, 10 erfarenhetsseminarium, 20 övriga rapporter samt 17 enkätutskick till tidigare kontingentschefer. Omfattningen av dessa

⁷² Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Towns, Wängnerud, 2017, s.291–298

erfarenheter och beskrivningar sträcker sig från 1999 till 2013 då insatsen helt och hållet avvecklades. Arbetet presenterar inledningsvis det inhämtade underlaget och analyseras sedan utifrån teorin *Non-technical interoperability framework*⁷³. Anledningen till att teorin nyttjas är att uppmärksamma de icke-tekniska aspekterna inom analysen. Analysens fokus på interoperabilitet och dess organisatoriska aspekter gör rapporten därför särskilt lämplig för denna studie.⁷⁴

Erfarenheterna baseras huvudsakligen på erfarenheter dragna av deltagande chefer vilket innebär att inte samtliga perspektiv från insatsen beskrivs i materialet.⁷⁵ Att uppfånga soldaternas perspektiv eller chefer på andra nivåer hade möjligen gett en möjlighet att bekräfta chefernas uppfattningar. Cheferna på denna nivå har däremot haft mest korrespondens med de andra nationerna och andras synpunkter har sannolikt givits till kända till cheferna. Därför är detta inte vitalt för uppsatsen.

Rapporten belyser även att det finns en risk för subjektivitet då materialet huvudsakligen bygger på svenska militära källor. Inom denna uppsats underlättar detta däremot tolkningen av materialet eftersom det är den svenska förmågan som står i fokus. En annan problematik är att de svenska erfarenheterna huvudsakligen är gjorda av chefer från mark- och informationsoperationsmiljön. Perspektiv från andra stridskrafter hade möjligen identifierat andra utmaningar och möjligheter. Om Sverige hade bidragit till insatsen med andra stridskrafter hade detta varit intressant att jämföra men eftersom det inte förekommit kan inte detta beaktas.⁷⁶

Empirins främsta styrka är att rapporten är utförd och publicerad av en statlig myndighet vilket validerar materialets äkthet. Detta motverkar även en snedvriden tendens eftersom FOI:s uppgift är att objektivt skapa sig en uppfattning om lärdomarna och hur dessa kan användas framöver. Rapporten bygger dessutom på deltagande chefers erfarenheter, det vill säga primära källor, och därför kan skildringen av insatsen anses vara tillförlitlig. Variationen av de olika källmaterialen stärker även empirins oberoende då erfarenheterna kan styrkas från flera olika håll och i olika former. Det är dock en relativt lång intervall mellan att Kosovo insatsen

⁷³ Stewart et al., 2004

⁷⁴ Roosberg, 2015, s.105–106

⁷⁵ Ibid, s.107

⁷⁶ Ibid, s.106

påbörjades 1999 till att analysen genomfördes 2015. Av den anledningen hade det varit problematiskt att helt förlita sig på intervjuer om något som skett ca 15 år tidigare. Kontingentsrapporteringarna bidrar dock med ett samtida perspektiv vilket kan bekräfta eller motsäga intervjuernas material. Således uppfyller empirin en godtagbar samtidighet.

- *Svenska erfarenheter från nordiskt och baltiskt samarbete i Afghanistan*

Denna rapport från 2016 skrevs av Nujin Tasci och Cecilia Dahlgren på uppdrag av insatsledningens avdelning för erfarenhetsanalyser (Försvarmakten). Rapporten syftar till att sammanställa erfarenheter från Försvarmaktens militära samarbeten med andra nationer inom *International Security Force Afghanistan (ISAF)*. Underlaget till rapporten har inhämtats genom intervjuer, information från styrande dokument, regeringspropositioner och samförståndsavtal mellan de nordiska länderna.⁷⁷ Undersökningen baseras i huvudsak på intervjuer med 24 individer där merparten haft en befattning inom insatsområdet. Intervjuerna genomfördes med personal från insatsområdet (kontingentschef, kompanichef & plutonchef), 9 av dessa individer är kontingentschefer.⁷⁸ Intervjuerna genomfördes även med representanter på den strategiska och operativa nivån inom Försvarmaktens högkvarter samt på politisk nivå. Dessa utgjordes av personer som under insatsen arbetade på ledningsstaben (LEDS), insatsledningen (INS), Utrikesdepartementet och Försvarsdepartementet.⁷⁹ Främst behandlar analysen erfarenheter från insatsområdet men besluts- och planeringsskedet beskrivs för en djupare förståelse.⁸⁰ Erfarenhetsanalysen behandlar främst samarbetet mellan Sverige och andra nationer från 2005–2014. Detta på grund av att de flesta samarbeten skedde från denna tidsperiod.⁸¹ Detta påverkar dock inte studien eftersom perioden innan inte omfattas av den undersökta tidsperioden.

Som titeln beskriver är nordiska och baltiska länder i rapportens fokus. Inkluderingen av andra nationer hade gett ytterligare perspektiv men är nödvändigtvis ingen begränsning för undersökningen. Detta eftersom Sverige i huvudsak samarbetade med dessa länder.⁸² Rapporten har en god variation av olika chefsnivåer i undersökningen. Detta bidrar till att en trovärdig överskådlig bild av hur samarbetet fungerade på alla nivåer.

⁷⁷ Tasci, Dahlgren, FM2015-181:8, *Svenska erfarenheter från nordiskt och baltiskt samarbete i Afghanistan: en rapport från insatsledningens avdelning för erfarenhetsanalys*, 2016, s.8

⁷⁸ Ibid, s.8

⁷⁹ Ibid

⁸⁰ Ibid, s.2

⁸¹ Ibid, s.8

⁸² Ibid

Likt tidigare rapport är denna även publicerad av en statlig myndighet vilket validerar materialets äkthet. Det motverkar således även en snedvriden tendens då rapportens skribenter är utomstående parter. Det finns även en variation av källmaterial inom olika nivåer och ett flertal individer vilket bidrar till ett tillförlitligt oberoende. Mängden samtida dokument är dock bristande då dokumenten inte kan validera tidigare uppfattningar eller åsikter. Det skiljer drygt tio år mellan tiden för undersökningens tidigaste tidpunkt och den genomförda rapporten. Empirin uppfyller därmed inte en god samtidighet. Under denna intervall är det sannolikt att många detaljer glömts bort eller att uppfattningen har påverkats av andra personer. Det generella intrycket är dock att materialet tillförlitligt återger erfarenheterna från Afghanistan.

Sammanfattningsvis kan det sägas att empirin bidrar med tillförlitliga källor tolkade av en statlig myndighet som försökt skapa en rättvis bild utan egen agenda. Trots dokumentens tillförlitlighet hade det varit problematiskt att hävda att dessa dokument ger en fullständig bild av Sveriges organisatoriska interoperabilitet under operationerna. För det första utgör dokumenten i huvudsak enbart åsikter från deltagande i insatserna. För att kunna fastställa Sveriges organisatoriska interoperabilitet under en sådan operation måste även andra områden tas i beaktande. Det hade krävts flera tester, troligen under de rådande förutsättningarna, för att konstatera nivån av interoperabilitet. Därför är det viktigt att denna undersökning enbart ses som ett försök till att skapa en uppfattning om den interoperabilitet som förhöll sig under operationerna. Detta ställer även krav på en rättvis operationalisering eftersom värderingen av interoperabilitet är begränsad till dessa åsikter. Operationaliseringen kommer därför identifiera om det finns delar av teorin som inte kan appliceras på det utvalda materialet och hur empirin skall anpassas till den valda teorin.

För det andra är åsikterna enbart en representation av samtliga deltagare som alla har olika erfarenheter från insatserna. Det finns således en möjlighet att avvikande åsikter har missats. Empirin är utformad på ett sådant sätt att endast generella uppfattningar presenteras. Om avvikande åsikter har förekommit under dessa rapporter finns det däremot ingen uppenbar anledning till att dessa uteslutits utan en god orsak. Detta på grund av att rapporterna objektivt undersökt dessa samarbeten. Det kan dock inte uteslutas. Det är även viktigt att belysa mina egna erfarenheters möjliga påverkan på tolkningen av empirin. Med min egen bakgrund i det militära finns det en möjlighet att jag inte förhåller mig helt objektivt till det som uttrycks i empirin. Eftersom studien skall värdera innehållet är det möjligt att empirins innehåll överdrivs

eller underskattas på grund av egna positiva eller negativa erfarenheter. Om någon annan utan dessa erfarenheter genomfört samma studie är det möjligt att tolkningarna och slutsatserna varit annorlunda. Den risken kan inte elimineras och behöver därför tas i beaktande för undersökningens resultat.

3.5. Operationalisering

I denna operationalisering skapas analys-schemat som jag ska använda för tolkning av framförda åsikter i det undersökta materialet. Analys-schemats indelning utgår i denna undersökning helt utifrån teorin då teorin uppfyller alla tekniska krav som ställs på en sådan indelning.⁸³ Vissa anpassningar och förtydliganden måste dock göras för att underlätta analysarbetet.

För att kunna anpassa teorin måste min analys ta hänsyn till den empiri som skall undersökas. Eftersom empirin enbart behandlar inhämtad information i form av en erfarenhetsåtergivning är det inte möjligt att analysera Sveriges doktrinära förutsättningar under operationerna.

Teorins första kategori *Förberedelser* kommer således inte analysera doktriner. Kategorin kommer istället enbart ta hänsyn till tidigare erfarenheter och vädjan om ökade erfarenheter inför en operation. Till exempel om det uttrycks att Sveriges tidigare erfarenheter med en annan nation har bidragit positivt till samarbetet. Inom kategorin *Styrning/Koordinering* förekommer det material som behandlar Sveriges förmåga att anpassa sig till andra ledningar/ledarstilar eller personal utifrån ledningsstrukturen. Kategorin *Etos* behandlar uppfattningar om Sveriges förmåga och vilja att anpassa sig till andra kulturer, metoder och värderingar. Det vill säga alla mänskliga aspekter. Det måste även göras en tydlig differentiering mellan nivåerna för att underlätta kategoriseringen av materialet.

Den statiska nivån visar tydligt att det inte finns någon vilja att anpassa eller kompromissa sin verksamhet till en annan verksamhet. Om det uttrycks att Sverige inte har någon tidigare erfarenhet av samarbete, inte är villig att tillmötesgå en annan organisations ledning/ledarstil eller ovilja att förändra egna metoder/strukturer så kommer detta i analysen tolkas som den statiska nivån.

Den mottagliga nivån förhåller sig inte lika restriktivt till anpassning men det är tydligt att anpassbarheten är begränsad. Uttryck som påvisar att Sverige kan genomföra vissa aktiviteter

⁸³ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Towns, Wängnerud, 2017, s.138–139

med andra nationer och att det finns viss erfarenhet av samarbete tillhör den här kategorin. Likaså om det uttrycks en acceptans för andra ledningsstilar/ledningar eller förändringar av egna metoder/strukturer. Det skall dock framgå att den viljan och anpassbarheten är begränsad antingen till ett fåtal nationer eller ett fåtal förändringar för att placeras i denna nivå.

Den tillmötesgående nivån har en högre nivå av vilja till anpassbarhet men tidigare erfarenheter och rutiner är begränsade. Det betyder att tidigare samarbeten och operationer har genomförts tillsammans med andra nationer men inte inom alla områden eller med samtliga nationer. För att placeras i denna nivå måste materialet uppmärksamma flera olika samarbeten med nationer, att man är villig att utveckla samarbeten och anpassning till olika ledningar/ledarstilar och kan tänka sig operera samt dela information med en organisation. Procedurer och erfarenheter av detta ska däremot vara bristande.

Den öppna nivån beskriver, till skillnad från den tidigare kategorin, en stor mängd erfarenheter och förmåga att samarbeta med flera olika organisationer. Denna nivå kan uppnås om det framställs att Sverige har samarbetat med de flesta nationerna tidigare, om det finns fungerande rutiner för att anpassa sig till flera olika ledningar/ledarstilar och om det finns en vilja att förändra metoder/strukturer för att tillmötesgå de flesta organisationerna. Det finns fortfarande däremot en viss begränsning i en sådan omställning. Det är således omfattningen av förberedande rutiner som brister. Om Sverige anses kunna anpassa sig till de flesta av nationerna men att det kräver ett visst förarbete så värderas det i analysen som en öppen organisation.

Den dynamiska nivån uppfyller allt som omnämns i den öppna nivån med tillägget att anpassbarheten kan tillämpas utan en längre omställning. Det betyder således i denna undersökning att Sverige bedöms snabbt kunna förhålla sig till olika arbetssätt, ledningar/ledarstilar och kulturer med flera olika nationer. En dynamisk värdering kräver således att organisationen anses kapabel till snabb omställning med de flesta.

4. Analys

Nedan analyseras de olika fallen Kosovo och Afghanistan separat för att därefter jämföra fallen i en avslutande del. Utifrån teorins tre kategorier *förberedelser*, *styrning/koordinering* och *etos* diskuteras den inhämtade empirin. Varje kategori avslutas med en sammanfattning och en värdering utifrån teorins operationalisering. Avslutningsvis jämförs varje kategori mellan Kosovo och Afghanistan och detta utgör underlaget för resultatet.

4.1. Kosovo

- *Förberedelser*

Sverige hade nästintill inga förberedelser inför detta samarbete och det framkommer tydligt att det finns ett behov och en önskan om att förbättra detta inför kommande samarbeten. Det förmedlas en frustration över att Sverige inte förberett sig tillräckligt inför insatsen. Det uttrycks att ”Sverige skickat ned en byråkratorganisation utan ledningsstruktur som inte övat alls på att leda strid eller leda operativ verksamhet”.⁸⁴ Svenska officerare med erfarenhet från KFOR och NATO användes dock till utbildning av inkommande personal inför rotationerna. Detta anses vara en framgångsfaktor. Det blev en generell lärdom som fungerade bra för svenskarna då de inledningsvis skickade personal till en särskild ledningsfunktion och därefter övertog ledningsansvaret. Detta möjliggjorde en förståelse för andra nationers metoder till vilket svenskarna kunde anpassa sin verksamhet.⁸⁵

Utifrån denna kategori beskrivs förberedelserna som ytterst begränsade. Organisationen hade inte genomfört några förberedelser men ett fåtal individer bidrog med sådan kunskap vilket förenklade övergången. Det finns således, om än väldigt begränsad, erfarenhet från tidigare samarbeten. Dessutom uttrycks det tydligt en vilja att justera dessa problem och uppmaningar om att förbättra detta inför kommande samarbeten. Att Sverige varit ovilliga att förbereda och anpassa sig inför ett samarbete kan därmed uteslutas. Åsikterna utifrån denna kategori beskriver således *den mottagliga nivån*.

⁸⁴ Roosberg, 2015, s.124

⁸⁵ Ibid, s.120

- *Styrning/Koordinering*

Svenskarna uttrycker en vilja att anpassa sig till andras ledningsstilar och ledningsmetoder men detta var enbart möjligt om andra nationerna förhöll sig till vissa villkor. Svenskarna kommunicerar att svenska förband ska ledas av svenska chefer på alla nivåer och att NATO:s system för reglering av lednings- och lydnadsförhållanden därför inte behövde användas. Således användes de svenska versionerna för detta.⁸⁶ Det beskrivs även en frustration över att andra nationer var svåra att leda på grund av olika förhållningsregler. Det innebar att endast vissa nationer var tillåtna att genomföra vissa aktiviteter. Detta försvårade ledningsarbetet för svenskarna med ledningsansvar.⁸⁷ Den svenska erfarenheten av samarbetet med den brittiska brigadstaben var däremot positiv. Här uttrycker deltagarna att bataljonerna obehindrat kunde byta understöd med varandra precis som i en brigad i Sverige. Det fanns vissa skillnader mellan hur de olika brittiska staberna valde att leda verksamheten vilket kunde kräva en omfattande anpassning från de svenska deltagarnas sida. Den brittiska ledningsmetoden beskrivs dock huvudsakligen fungera väl med den svenska ledningsfilosofin.⁸⁸ För att förhindra missförstånd i kommunikationen med andra nationer användes svenska samverkansofficerare med större befogenheter än vanligt. Detta anses förenkla den svenska ledningen eftersom samverkansofficerarna bistod med kunskap om andra nationers chefer, förståelser av uppdrag och uppgifter, begränsning och kultur.⁸⁹ Det uttrycks även att de svenska cheferna var vana att samordna och koordinera sig med utländska förband.⁹⁰ Detta så pass att stabsofficeraren endast anses vara svensk till nationaliteten och att dennes chef egentligen är den multinationella chefen.⁹¹

Detta beskriver en organisation som är villig att anpassa sig men med viss begränsning. Det är en tydlig markering att endast den svenska ledningsstrukturen gäller. Det finns dock en lojal attityd mot andra utländska chefer där det blev viktigt att deras perspektiv och position respekterades. Samverkansofficerernas höga befogenhet visar att svenskarna var måna om att ledningen med andra nationer fungerade väl. De positiva erfarenheterna med britterna fungerade väl med den svenska ledningsfilosofin. Med särskilda länder, fungerade därmed ledningen synnerligen bra. Sverige var även villiga att förändra på sin ledningsstruktur för att

⁸⁶ Roosberg, 2015, s.111

⁸⁷ Ibid, s.123

⁸⁸ Ibid, s.120

⁸⁹ Ibid, s.123

⁹⁰ Ibid, s.137

⁹¹ Ibid, s.123

förbättra samarbetet med andra nationer. Tidigare erfarenheter brister däremot men flera åtgärder genomförs för att förbättra Sveriges förmåga att samarbeta med andra nationer. Viljan är således hög medan erfarenheterna är begränsade. Detta beskriver *den tillgängliga nivån*.

- *Etos*

Det framkommer ett fåtal tecken på att de svenska deltagarna är villiga och har kapaciteten att anpassa sig till andra nationers etos. De kulturella skillnaderna vid inblandning av andra nationer i verksamheten beskrivs tydligt begränsa verksamheten. Framförallt beskrivs språket vara den största gränssättningen och andra nationers bristande språkkunskaper i engelska. Enligt de svenska deltagarna, har svenska chefer i relation till chefer i icke-engelsk talande försvarsmakter mycket goda kunskaper samt att det ofta är kunskaper hos andra nationers chefer som är gränssättande.⁹² Under ledningen av en finsk brigadchef anses samarbetet fungera men det påverkade hastigheten på grund av bristande engelska och bristande gemensamma metoder. Detta förklaras vara en förutsättning för att samarbetet skall fungera.⁹³ De svenska kunskaperna i engelska anses dock vara gränssättande i relation till överordnade brittiska chefer. Det framkommer dock i samma argumentation att andra utländska enheters kunskap har varit gränssättande när dessa blivit ledda av svenskar.⁹⁴ Sveriges goda rykte bland andra nationer framhålls på grund av deras enskilda förmåga att lösa uppgifter.⁹⁵ Detta framhålls även väldigt tydligt då det svenska sättet förordas framför andra nationer. Den svenska brigadchefen lämnade exempelvis koordineringen till den svenske ställföreträdande bataljonschefen eftersom han mindes att denne var en duktig officer, taktiker samt likt honom själv utbildad i svensk uppdragstaktik. Detta överlämnande var inte ett vanligt förfarande.⁹⁶ Den svenska synen på grader delades inte heller av samtliga Nato-länder. Stabsofficerare under svensk ledning tilldelades efter hand högre tjänster för att kunna verka som sektionschef eller bestrida specifika befattningar.⁹⁷ Detta motsäger en vilja att anpassa sig till andra nationers kulturella struktur. Det finns dock vissa påpekanden som visar en viss vilja att anpassa verksamheten. Tidiga rapporter beskriver de svenska officerarnas ovana vid NATO:s ordermallar, orderuttryck och brittisk stabsmetodik.⁹⁸ Dessa utmaningar tonas ned allteftersom vilket tyder på att de svenska

⁹² Roosberg, 2015, s.121

⁹³ Ibid, s.121

⁹⁴ Ibid, s.137

⁹⁵ Ibid, s.121

⁹⁶ Ibid, s.126

⁹⁷ Ibid

⁹⁸ Ibid, s.120

deltagarna varit villiga att anpassa sig.⁹⁹ Det skildras även att tidiga anpassningar till andra nationer gynnar samarbetet eftersom svenska doktriner och metoder sällan kommer prioriteras i en internationell kontext.¹⁰⁰ Detta visar på en acceptans av andra nationers doktriner och metoder.

Det finns således flera exempel på att de svenska deltagarna varit ovilliga att anpassa sina metoder och strukturer. Dessutom förordas den svenska personalen när tillfället ges vilket tyder på att det svenska tillvägagångssättet prioriteras. Det framkommer dock en viss acceptans för att de svenska metoderna inte är eller bör vara normen. Denna ovilja att förändras men acceptans för de andra nationernas metoder beskriver *den mottagliga nivån*.

4.2. Afghanistan

- Förberedelser

Det framkommer att det skett vissa förberedelser inför insatsen och att dessa varit nyckfulla inför samarbetet. Chefer och senior personal träffas innan nedrotation för att fastställa en gemensam uppförandekod och gemensamma regler vilket underlättade samarbetet på plats.¹⁰¹ Utöver detta uttrycks ett stort behov av samövning och ytterligare förberedelser för att möjliggöra ett bättre samarbete. Det genomfördes samövningar med andra nationer på plats i Afghanistan men dessa anses inte vara tillräckliga för att arbeta bort skillnaderna mellan nationerna. Det visade sig bland annat genom att soldaterna i stressiga situationer ofta återgick till ryggmärgsbeteende.¹⁰² Vidare argumenterar deltagarna att samövning innan nedrotation blir nödvändig i en stridssituation samt att adekvata kunskaper i det engelska språket fastställs. Om detta inte är möjligt bör strid under bataljonsnivå ske på svenska och enheter från olika nationer inte integreras.¹⁰³ Bristen av tidigare samövning hanteras på insatsområdet genom att nationerna försökte hålla respektive förbandsbidrag relativt nationellt. I vissa fall var detta dock inte möjligt och då blev den bristande interoperabiliteten tydlig.¹⁰⁴ Inför framtida samarbeten påpekar deltagarna även behovet av en kompatibel sambandsutrustning mellan nationerna. Uppmaningen är därför att Försvarsmakten bör överväga detta med andra nationer och framförallt länder i NORDEFECO.¹⁰⁵

⁹⁹ Roosberg, 2015, s.120

¹⁰⁰ Ibid, s.137

¹⁰¹ Tasci, Dahlgren (red), *Nordiskt och baltiskt samarbete*, 2016, s.58

¹⁰² Ibid, s.59

¹⁰³ Ibid, s.92

¹⁰⁴ Ibid, s.58

¹⁰⁵ Ibid, s.60

Även om det tydligt framkommer att det finns ett behov av mer samövning och förberedelser inför ett samarbete så har tidigare förberedelser skett och dessa har varit framgångsrika.

Att detta har skett och att det framkommer flera uppmaningar visar en större vilja till förbättrat samarbete. Begränsningen är således enbart erfarenheterna vilket kännetecknar *den tillgängliga nivån*.

- *Styrning/Koordinering*

Ledningssamarbetet mellan Sverige och andra nationer fungerade relativt bra tack vare tidigare framtagna metoder. Dessa metoder var framtagna för att underlätta skillnaderna i arbetssätt mellan ländernas personal. Det fanns tydliga roller och ansvarsfördelningar utifrån respektive nations förutsättningar. Även en gemensam målbild och en tydlig politisk vilja till samarbete mellan länderna. Att detta tillvägagångssätt helt appliceras är ett tydligt tecken på att både den svenska viljan och deras tidigare erfarenheter möjliggjorde en smidig anpassning. De svenska cheferna anpassar även verksamheten till NATO:s stabsmodell vilket var en framgångsfaktor för ett fungerande samarbete. Det anordnas även samverkansmöten mellan chefer från de olika nationerna inför rotationerna vilket bidrog positivt till relationerna.¹⁰⁶ Den svenska erfarenheten var således att det fanns goda förutsättningar för ett samarbete med andra nationer på högre nivåer.¹⁰⁷ Framförallt samarbeten med de nordiska och baltiska länderna.¹⁰⁸ Det uppmärksammas dock ett flertal problem vilka påverkade ledningen och samarbetet mellan nationerna. Sambandssystemen mellan nationerna var inte kompatibla vilket skapade en brist på säker informationshantering. Det försvårade dokumentspridning och orsakade onödiga förseningar. Problem som normalt hanterades i planeringsskedet fördes istället till insatsområdet vilket ökar risktagningen.¹⁰⁹ Det blev således svårt att koordinera verksamheten i fält, mellan enheter och ledningen.¹¹⁰ Nationernas olika materiallösningar och nationella förbehåll begränsade överspridningen och i sin tur ledningsförmågan. Förbanden fick inte använda varandras fordon och de hade inte tillgång till ett gemensamt reservdelslager.¹¹¹ De hade heller inte möjlighet att reparera varandras fordon vilket fick till följd att flera fordon stod obrukbara.¹¹² Dessutom var det inte möjligt att nyttja varandras sjukvårdsresurser vilket

¹⁰⁶ Tasci, Dahlgren (red), 2016, s.92

¹⁰⁷ Ibid, s.57

¹⁰⁸ Ibid, s.60

¹⁰⁹ Ibid, s.58

¹¹⁰ Ibid, s.59

¹¹¹ Ibid

¹¹² Ibid, s.60

innebar att varje land fick medföra egna sjukvårdsresurser. Dessa begränsningar påverkade således koordineringen mellan nationerna och innebar överlag en högre risktagning vilket kunde få allvarliga konsekvenser.¹¹³

De gemensamma metoderna för ledning påvisar att Sverige hade en vilja att frångå egna metoder och strukturer för att tillmötesgå andra. Att dessa dessutom var framtagna sedan tidigare och beprövade visar att Sveriges ledningsförmåga till anpassning varit hög med flera andra nationer. Däremot framkommer det områden där nationerna inte har fastställda rutiner eller metoder såsom sjukvårdsresurser och resterande logistik. Dessa problem skulle kunna åtgärdas framöver men det kräver ett förarbete. Utifrån dessa faktorer kännetecknar detta således *den öppna nivån*.

- *Etos*

Sverige genomförde och var villiga att samarbeta med andra nationer i Afghanistan så länge det inte fick för stora påverkningar på verksamheten. På stabsnivå fanns det många likheter i stabs-kulturen i synen på metoder och rutiner vilket bidrog till att samarbetet fungerade bra.¹¹⁴ Det genomfördes under hela insatsen ett nära samarbete med Finland, Norge och Lettland på högkvarternivå och stabsnivå och detta samarbete upplevs fungera bra.¹¹⁵ Det ansågs därför finnas förutsättningar för lyckad integration av personal på stabsnivå men på stridande enheter ansågs det inte lämpligt. Utan omfattande samövningar ansågs skillnaderna i taktisk och stridstekniskt uppträdande leda till alltför stora risker i stressade situationer.¹¹⁶ Det märktes att det fanns tydliga skillnader i ordergivning och arbetsmetoder vilket resulterade i att det svenska ledarskapet ofta fick anpassas. Detta upplevdes vara väldigt tidskrävande. Även skillnader inom andra områden identifierades såsom uppförandekod, alkoholförtäring, jämställdhetsfrågor och disciplinåtgärder. Det blev även svårare för svenska kvinnliga officerare att utföra sitt arbete och dessa faktorer sammantaget påverkade förbandsandan.¹¹⁷ Språkförbristningar påverkade även samarbetet vitalt på soldatnivå. Begränsade engelska-kunskaper innebar att soldater återgick till att använda sitt modersmål i stressade situationer vilket ledde till feltolkningar och felaktiga ageranden. Detta försämrade således den operativa effekten. Gemensamma

¹¹³ Tasci, Dahlgren (red), 2016, s.92

¹¹⁴ Ibid, s.58

¹¹⁵ Ibid, s.92

¹¹⁶ Ibid, s.60

¹¹⁷ Ibid, s.58

operationer skulle därmed om möjligt undvikas.¹¹⁸ Uppmaningen från insatsens deltagare är således att om stridande enheter skall samarbeta bör dessa problem förhindras tidigt annars bör inte enheterna integreras.¹¹⁹

Det är utifrån detta underlag tydligt att Sverige varit villig att samarbeta och anpassa sig till andra nationer om det från början fanns likheter mellan nationerna. Om det däremot fanns större skillnader upplevdes detta som ett stort hinder och det fick även till följd att samarbeten mellan nationerna undveks. Det existerar således ingen större vilja att förändra egna metoder och strukturer så länge det inte enbart krävde mindre förändringar. Detta kännetecknar således *den mottagliga nivån*.

¹¹⁸ Tasci, Dahlgren (red), 2016, s.59

¹¹⁹ Ibid, s.93

4.3. Jämförelse mellan fallen

Följande del avser analysera de förändringar som skett mellan fallet Kosovo och Afghanistan. Nedan presenteras en sammanslagning av de båda fallens analyser.

	Kosovo	Afghanistan
<i>Förberedelser</i>	<p><u>Mottaglig</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Inga förberedelser • Begränsad erfarenhet genom utbildning av erfaren personal • Villig att förbättra förberedelser 	<p><u>Tillgänglig</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Fastställd uppförandekod och regler med andra inför nedrotation • Begränsade erfarenheter • Villig att förbättra förberedelser

Tabell.1 Jämförelsetabell av kategorin förberedelser¹²⁰

Sverige hade inför insatsen i Kosovo nästintill inga förberedelser inför ett samarbete med NATO. Detta har fram till insatsen i Afghanistan förbättrats genom att Sverige tillsammans med andra nationer fastställt både uppförandekod och regler inför samarbetet. Frustrationen från Kosovo om att Sverige inte varit tillräckligt förberedd har således delvis omhändertagits i Afghanistan. Det framkommer dock fortfarande flera aspekter från Afghanistan där ökade förberedelser anses vara viktiga inför framtida samarbeten. Viljan att vara bättre förberedd med andra nationer är densamma mellan båda insatser. Sverige har därmed övergått från att enbart vilja förbereda inför ett samarbete till att faktiskt genomföra förberedande åtgärder. Nivån har således ökat från *mottaglig* till *tillgänglig* på grund av en förbättrad förberedelseförmåga med vissa nationer. Det har också blivit tydligare mellan fallen vilka sorts åtgärder som behövs för att vara bättre förberedd. Det som uttrycks från Kosovo är oftast en generell frustration över bristen av förberedelser. Från Afghanistan uttrycks däremot specifikt att samövning mellan stridande enheter och kompatibilitet mellan sambandsutrustning är viktiga förberedelser. Detta är därmed ett steg närmare att lösa de identifierade problemen från samarbetet.

¹²⁰ Tabellen är konstruerad utifrån resultatet på sida s.30 & 33.

	Kosovo	Afghanistan
<i>Styrning/Koordinatio n</i>	<u>Tillgänglig</u> <ul style="list-style-type: none"> • Anpassar ledarstil/struktur till specifika nationer efter hand • Begränsad tidigare erfarenhet • Villig att förbättra ledningsfunktion med andra nationer 	<u>Öppen</u> <ul style="list-style-type: none"> • Anpassar ledarstil/struktur enligt tidigare fastställd metod • Erfarenhet från tidigare samarbeten • Villig att förbättra ledningsfunktion med andra nationer • Återstående problem kan åtgärdas

Tabell.2 Jämförelsetabell av kategorin *Styrning/koordinering*¹²¹

Den svenska ledningen under Kosovo var villig att anpassa sig till andra nationers ledarstilar/strukturer med viss restriktion. Denna anpassning pågick allt eftersom och cheferna var därför tvungna att hantera dessa olikheter utan framförhållning. I Afghanistan framgår det att cheferna varit väl införstådda med dessa olikheter och även på förhand anpassat verksamheten efter andra nationer. Viljan att anpassa sig till andra nationer har således i båda fallen varit hög men förmågan att redan innan omhänderta skillnaderna är vad som skiljer fallen åt. Då ledningen i Kosovo anpassade sig på plats för att förbättra samarbetet, så hade ledningen i Afghanistan redan innan påbörjat ett sådant arbete. Genom att vara bättre förberedd inför denna anpassning så har således nivån förbättrats från att vara *tillgänglig* till *öppen*. Förmågan att redan innan vara förberedd för en anpassning visar även att cheferna i Afghanistan lärt sig från tidigare samarbeten. Trots en förbättring av denna nivå har däremot en större andel komplikationer uppstått kopplat till ledningsförmågan i Afghanistan. I Kosovo uttalas det att den största friktionen varit nationella förbehåll som begränsade användningen av vissa styrkor. Problemen var således inte centrerade runt kompatibiliteten mellan nationerna utan huruvida nationerna kunde samarbeta eller inte. I Afghanistan däremot uppmärksammas specifikt att sambandsutrustning, logistik och sjukvård påverkat ledningens förmåga att koordinera verksamheten. Problem kopplade till kompatibilitet har således ökat.

¹²¹ Tabellen är konstruerad utifrån resultatet på sida s.31 & 34.

	Kosovo	Afghanistan
<i>Etos</i>	<p><u>Mottaglig</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Begränsad vilja att anpassa metoder och strukturer • Svenska tillvägagångssätt prioriteras • Andras metoder och strukturer accepteras om nödvändigt 	<p><u>Mottaglig</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Begränsad vilja att anpassa metoder och strukturer • Andras liknande metoder/strukturer accepteras • Andras skillnader påverkar verksamheten negativt och undviks

Tabell.3 Jämförelsetabell av kategorin *etos*¹²²

Viljan att anpassa metoder och kulturella strukturer var tydligt begränsad under insatsen i Kosovo. De svenska tillvägagångssätten blev tydligt prioriterade och endast liknande tillvägagångssätt ansågs fungera bra tillsammans med Sverige. Denna uppfattning kvarstår till stor del under Afghanistan. Positiva delar som uppmärksammas från samarbetet är direkt anknutna till andra nationers liknande synsätt. Negativa aspekter av samarbetet är tvärtom associerade med andra nationers skillnader i synsätt. Skillnaderna uttrycks även i Afghanistan innebära allvarliga konsekvenser för verksamheten vilket leder till att samarbete undviks på grund av dessa faktorer. Det har därför inte skett någon förändring mellan Kosovo och Afghanistan gällande denna aspekt. Nivån kvarstår därmed på en *mottaglig* nivå då Sverige enbart anpassat sig om det funnits likheter mellan nationerna. Det går dock att urskilja en förändring inom vilken nivå som komplikationerna uppstår. I Kosovo framkommer det att språkförbristningar överlag påverkade verksamheten och skillnaderna som uppmärksammas kan förekomma på alla nivåer. I Afghanistan görs det en tydlig differentiering mellan chefsnivå och soldatnivå. De positiva delarna av samarbetet associeras tydligt med kompatibiliteten mellan cheferna medan de negativa påvisar hur samarbetet varit problematiskt då en integrering av de stridande enheterna har skett. Det är således tydligare i Afghanistan att nationerna inte är kompatibla på soldatnivån.

¹²² Tabellen är konstruerad utifrån resultatet på sida s.32 & 35.

5. Avslutning

5.1. Svar av frågeställning & Slutsatser

Hur har Sveriges försvarsmakts organisatoriska interoperabilitet med NATO förändrats de senaste decennierna?

Den svenska organisatoriska interoperabiliteten med NATO har i huvudsak förbättrats under de senaste decennierna. Utifrån fallen Kosovo och Afghanistan har Sverige övergått från att enbart vilja förbereda sig inför ett samarbete till att faktiskt genomföra förberedande åtgärder. Sverige har således förbättrat sin förberedelseförmåga med vissa nationer sedan Kosovo. Det har också blivit tydligare vilka sorts åtgärder som behövs för att vara bättre förberedd inför samarbeten med andra nationer. Sverige har även förbättrat sin anpassningsförmåga till andra nationers ledarstilar och ledarstrukturer. Detta genom att metoderna anpassats redan innan nedrotation. Det förekommer däremot fler kompatibilitetsproblem vilka påverkar ledningsförmågan. Svårigheter att kommunicera mellan nationerna och resursfördelning har blivit mer besvärligt att hantera. Det har således negativt påverkat chefernas möjlighet till koordinering. Gällande Sveriges förmåga att anpassa sig till andra nationers metoder och kulturella strukturer har denna aspekt inte förändrats. Sverige har både i Kosovo och Afghanistan haft en begränsad vilja att anpassa sig till andra nationers metoder och kulturer. Sverige har varit villiga att anpassa sig till viss del men oftast bara om nationerna haft ett liknande synsätt från början. Negativa erfarenheter som uppstått inom samarbetet kan i större utsträckning härledas till de stridande enheterna. Skillnaderna mellan nationernas stridande enheter har även hindrat nationerna från att ha ett nära samarbete. Positivare erfarenheter mellan nationernas metoder och kultur har tvärtom i större utsträckning anknutits till chefsnivån.

Inom den organisatoriska interoperabiliteten har således Sverige förbättrat sin förmåga till anpassning genom fler förberedelser och anpassning av ledningsförmågan. Även om dessa aspekter förbättrats utifrån teorin kan studien urskilja en viss motsägelse av denna förbättring. Det framgår att problem som berör kompatibilitet av system och regelverk påverkar militärledningens styrning och koordinering i större omfattning. Studien kan även konstatera att Sveriges anpassningsförmåga till nationers mänskliga aspekter (etos) inte förbättrats trots ökade samarbeten med NATO. Det tyder därför på att fler övningar och samarbeten inte förbättrat Sveriges inställning till andra nationers kulturer. Studien har även visat att tekniska skillnader påverkat chefsnivån mer än soldatnivån. Övriga mänskliga skillnader har istället påverkat de stridande enheterna i större omfattning.

5.2. Diskussion

Resultaten visar att den svenska organisatoriska interoperabiliteten i huvudsak har förbättrats under en period av ökade tekniska komplikationer. Utifrån uppfattningen om att teknisk interoperabilitet försämrats de senaste decennierna visar resultatet åtminstone att detta inte haft inflytande på den svenska organisatoriska interoperabiliteten. Däremot är det intressant att kompatibilitetsproblem mer frekvent kan härledas till ledningen. Om det finns någon koppling mellan teknisk och organisatorisk interoperabilitet borde det enligt studiens resultat vara att de tekniska komplikationerna kan påverka ledningsförmågan. Det är även intressant att dessa kompatibilitetsproblem inte påverkat soldaternas samarbetsförmåga i samma utsträckning. Denna diskrepans kan förklara varför det finns en större vilja att förbättra teknisk interoperabilitet än organisatorisk, då komplikationerna främst berör beslutsfattande personal. Detta måste inte vara problematiskt men det kan innebära att soldaternas upplevda samarbetsproblem med andra nationer inte uppmärksammas. Exempelvis de kulturella skillnaderna vilka framförallt påverkat de svenska soldaterna. Om ledningen inte upplever samma problematik förhindras således etos-aspekten från att förbättras eftersom det är ledningen som fattar beslut som leder till en förbättring. Elron, Shamir och Ben-Aris studieresultat påvisade att kulturella likheter även förbättrar organisatorisk interoperabilitet. Utifrån denna studie kan detta förklaras genom att ledningens liknande kulturer framförallt har gynnats i Kosovo och Afghanistan men inte de stridande enheterna. Deras slutsatser om kulturella likheter kan därför bekräftas i denna studie men enbart utifrån en specifik nivå.

Om det skulle stämma att tekniska komplikationer i huvudsak påverkar ledningen inom militära allianser så kommer en förbättring av teknisk interoperabilitet inte förbättra NATO:s samarbetsförmåga mellan stridande enheter. Då är det särskilt problematiskt om organisatorisk interoperabilitet negligeras. För om nationernas skillnader förhindrar dem från att genomföra nära samarbeten mellan de stridande enheterna, hur skall då samarbetet kunna förbättras? Måste nationernas stridande enheter helt särskiljas eller finns det en fördel med att integrera stridande enheter? En integrering kommer i så fall kräva andra åtgärder. Det förutsätter att det finns förståelse för varandras kulturer. Det förutsätter att enheterna använder samma språk. Det ställer även krav på att enheterna förhåller sig till liknande värdegrunder. Om en integrering av svenska stridande enheter med en annan nation skall genomföras, kräver det således att den svenska organisatoriska interoperabiliteten förbättras även inom kategorin etos. Resultatet kan inte avgöra om de ökade kompatibilitetsproblemen beror på att nationerna använder sig av fler

tekniska system i Afghanistan än i Kosovo. Det är sannolikt att det beror på en mer omfattande integrering i Afghanistan. I Kosovo arbetade den svenska delegationen självständigt utifrån en egen ledningsstruktur medan Sverige hade närmare samarbeten med andra nationer i Afghanistan. Av denna anledning kan kompatibilitetsproblemen tilltagit eftersom integrationen inneburit fler friktioner. Därför kan inte en bedömning göras om hur den tekniska utvecklingen påverkat den svenska organisatoriska interoperabiliteten. Resultatet har däremot demonstrerat hur den förändrats under den tidsperioden vilket var syftet med studien.

Teorianvändningen har inneburit flera givande perspektiv på tolkningen av erfarenhetsrapporterna. Det har varit möjligt att värdera Sveriges bidrag och skapa en tydlig bild av Sveriges benägenhet att skapa ett givande samarbete. OIA teorins fokus på anpassning riskerar dock vara missvisande då den inte tar hänsyn till organisatorisk kompatibilitet. Studien har med teorins användande framförallt blivit Sveriges inställning till samarbete. Detta är ett givande perspektiv för en bedömning av nationers förutsättningar till interoperabilitet inom militära allianser. Det går dock inte att göra en rättvis uppskattning om hur kompatibla nationernas organisatoriska faktorer varit under insatserna med denna teori. Värderingen av organisatorisk interoperabilitet utifrån OIAM har således inte värderat Sveriges kompatibilitet med andra nationer. Den har värderat Sveriges förmåga till anpassning. Av den anledningen kan teorins värdering påvisa en förbättring även fast fler komplikationer uppstått inom styrning/koordinerings kategorin.

5.3. Vidare Forskning

Studiens resultat är inte generaliserbar till andra NATO-länder eftersom studien endast utgått från en nation med egna förutsättningar. Dessutom är Sverige inte en fullvärdig medlem i NATO. Studiens resultat har däremot visat hur organisatorisk interoperabilitet utvecklats inom en nation som varit särskilt mån om att förbättra samarbetet. Sverige har trots uppvisad vilja inte förbättrat Sveriges anpassning till andra nationers kulturer. Utifrån studiens resultat vore det därför intressant att undersöka om andra nationer inom NATO också finner det problematiskt med anpassning till andras kulturer. Om detta kan bekräftas från flera olika håll torde det innebära att det krävs andra åtgärder än gemensamma övningar för att förbättra denna aspekt. Detta skulle bidra till förståelsen om militära allianser genom att uppmärksamma delar av interoperabilitet som måste omhändertas genom särskilda åtgärder. Detta kan vara intressant att uppmärksamma för militära chefer vilka ansvarar för en stridande enhet som skall integreras med en annan nation. Det vore även intressant att utifrån studiens resultat studera om teknisk

interoperabilitet påverkar militär ledning. Om de upplevda tekniska komplikationerna har en betydande effekt på militär ledning kan detta styrka betydelsen av kompatibla system. En sådan korrelation skulle kunna innebära att försvarsmakter i större utsträckning gör upphandlingar av ledningssystem baserat på om systemen är kompatibla med samarbetspartners. Teknisk interoperabilitet kan i sådana fall vara av strategisk betydelse om det direkt försvårar ledningen med andra nationer. Ytterligare studier om den organisatoriska interoperabilitetens förändring inom en militärallians skulle även vara nyttiga för att dra lärdomar om vilka åtgärder som inneburit en förbättrad organisatorisk interoperabilitet.

6. Litteratur och referensförteckning

6.1. Källor

Roosberg, Henric. *Multinationell ledning och icke-teknisk interoperabilitet*. I *Erfarenhetsanalys Kosovo 1999–2013*. Rapport/Insatsledningens avdelning för erfarenhetsanalys (red.), FM2014-8902:6. 102–143. Försvarmakten, 2015

Tasci, Nujin & Dahlgren, Cecilia. *Nordiskt och baltiskt samarbete*. I *Försvarmaktens erfarenheter från den militära insatsen i Afghanistan*, Marklund, Jenny & Torbjörnsson, Daniel (red). 57–60. Försvarmakten, 2016.

Tasci, Nujin & Dahlgren, Cecilia. *Svenska erfarenheter från nordiskt och baltiskt samarbete i Afghanistan: en rapport från insatsledningens avdelning för erfarenhetsanalys*, FM2015-181:8. Försvarmakten, 2016.

6.2. Litteratur

Andersson, Bennhult. Johannesson. Norsell. Nylund & Thörn. *Interoperabilitet*, Rapport/ Förvarshögskolan, FHS 1284/2009:04, Förvarshögskolan, Stockholm, 2009.

Ciocan, Florian. *Perspectives on Interoperability Integration Within NATO Defense Planning Process*. No.2. Journal of Defense Resources Management, 2011: 53–66

Clark, Thea & Jones, Richard. *Organisational Interoperability Maturity Model for C2*. United States Naval War College. Newport, 1999.

Elron, Erfat. Shamir, Boas & Ben-Ari, Eyal. *Why Don't They Fight Each other? Cultural Diversity and Operational Unity in Multinational Forces*. Vol. 26. No.1. Armed Forces & Society, 1999: 73–98

Esaiasson, Peter. Gilljam, Mikael. Oscarsson, Henrik. Towns, Ann E. & Wängnerud, Lena. *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Femte upplagan. Wolters Kluwer. Stockholm, 2017.

Findahl, Olle. *Svenskarna och Internet 2010*. .SE (Stiftelsen för Internetinfrastruktur), 2014. ISBN: 978-91-978952-1-7

Ford, Thomas C. Colombi, John M. Graham, Scott R & Jacques, David R. *A Survey on Interoperability Measurement*. Twelfth International Command and Control Research and Technology Symposium. Air Force Institute of Technology. Newport, 2007.

Försvarmakten. *Slutredovisning av Försvarmaktens perspektivredovisning 2016–2018*. FM2015-13192:13, 2018.

Geers, Kenneth. *Cyberspace and the Changing Nature of Warfare*. IST-076/RSY-017. U.S. Representative Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence. Keynote Speech. Tallinn, 2008.

George, Alexander L. & Bennett, Andrew. *Case studies and theory development in the social sciences*. MIT Press. Cambridge. Mass, 2005.

Hathaway, Melissa E. *Toward a Closer Digital Alliance*. vol. 36 no. 2. SAIS Review. Johns Hopkins University, 2016.

Johannessen, Asbjørn & Tufte, Per Arne. *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. 1. uppl., Liber. Malmö. 2003.

Sessions, Sterling D. & Jones, Carl R. *Interoperability: A Desert Storm Case Study*. Institute for National Strategic Studies, 1993.

SOU 2016:89. Digitaliseringskommissionen. *För digitaliseringen i tiden*. Wolters Kluwer Sverige. ISBN 978-91-38-24540-8

Stewart, Keith. Clarke, H. Goillau, P. Verral, N & Widdowson, M. *Non - technical Interoperability in Multinational Forces*, QinetiQ, United Kingdom, 2004.

Richter, Warren. Fewell, Suzanne & Kingston, Gina. *An Organisational Interoperability Agility Model*. Australian Department of Defense. Canberra, 2005.

White, Nathan. *Learning from Iraq and Afghanistan: Four Lessons for Building More Effective Coalitions*. Vol 2. Issue 1. Journal on Baltic Security, 2016. DOI:10.1515/jobs-2016-0037